مجله علمی پوهنتون سلام

https://salam.edu.af/magazine/14

په تفسیر کې (دخیل) یا د قرآن کریم ناسم او ګډوډ تفسیرونه
معنی او مفهوم، شالید، لاملونه، ډګرونه او ناوړه پایلې یې

دوکتور فصیح الله عبدالباقی[1]

1- عضوء کادر علمی پوهنځی شرعیات پو هنتون سلام

: +93788654387

: Fasih.1392@gmail.com

معلومات مقاله

تاریخ نشر: 1401/05/23

شماره مقاله در ژورنال: 06

تعداد صفحات: 12

شماره نوبتی مجله: 11

کلیدي کلمې: دخیل، ناسم تفسیر، اسرائیلیات، سائنسي تفسیر، سیکولارانو تفسیر

د لیکنې لنډیز

له یو اړخه د ځینو مسلمانانو د قرآن کریم د روح سره نابلدتیا او په پوهه او فهم کې کمې او له بل پلوه د اسلام د دښمنانو د اسلام سره دی دښمنی ؛ کینې او دسیسو په سبب زموږ په تفسیري ثراث کې هغه څه ورګډ او ځای پر ځای شول چې د قرآن کریم د تفسیر سره نه بلکی د قرآن کریم د روح او تعلیماتو سره یې بشپړ مغایرت او توپیر درلود، او د هغه د لارښوونو سره په بشپړ ډول په ټکر کې وو، او تر دی دمه زموږ په تفسیري کتابونو کې شتون لري؛ بلکی ویلی شو چې متاسفانه دا ناوړه او کرغیړن خوځښت په بیلابیلو بڼو نن هم شتون لري او په خورا چټکتیا او ځیرکتیا سره د خپلو شومو موخو د لاس ته راوړلو لپاره؛ د خپلو ټولو وسائلو په کارولو سره فعالیت لري.

په دی لیکنه کې هڅه شوی چې د دغه پدیدې - چې په اصطلاح کې د «دخیل» یا د قرآن کریم ناسم تفسیر په نوم یادیږي – په اړوند اړین موضوعات د بحث او څیړنې لاندی نیول شوی دي ؛ تر څو هر مسلمان په تفسیر کې د «دخیل» څخه خبرشي او د هغه د ناوړه اغیزوڅخه خوندي پاته شي ؛ د قرآن د درست، سم او حقیقي تفسیر حفاظت اوساته وشي؛ او د قرآن کریم پر ضد د دین د دښمنانو ناوړه او کرکجنې دسیسې برملا او څرګندی شي ؛ او په ټوله کې اسلامی امت او ټول انسانیت د قرآن کریم د سمو او سوچه لارښوونو څخه برخمن شي او هغه آخرنې آرمان ته – چې د ځمکې پر سر د سوچه قرآني نظام اقامه ده- ورسیږي. دی موخو ته د رسیدلو په منظور دا څیړنه په لاندی مطالبو ویشل شوی ده:

د (دخیل) یا ناسم تفسیر معنی او مفهوم

په تفسیري ډګر کې د (دخیل) یا ناسم تفسیر پیل

د (دخیل) یا ناسم تفسیر ناوړه پایلې

د (دخیل) یا ناسم تفسیر ډولونه یا ډګرونه.

معلومات مجله:

مجله علمی پوهنتون سلام، نشرات خویش را از سال 1390 هـ.ش آغاز نموده و دست آورد های زیادی در این زمینه دارد، در ادامه سلسله فعالیت های خویش به تاریخ 1401/03/22 اعتبار نامه خویش را به عنوان یکی از معتبرترین مجله از وزارت محترم تحصیلات عالی کشور به دست آورد.

آدرس: افغانستان، کابل، ناحیه چهارم، کلوله پشته، چهار راهی قلعه بست (گل سرخ)، پوهنتون سلام.

آدرس ارتباطی؛ ویب‌سایت: https://salam.edu.af/magazine , https://research.salam.edu.af

ایمیل: salamuk@salam.edu.af ، https://salamjournal@salam.edu.af

شماره های تماس: +93785351450 و +93703649505

مقدمه

الحمد لله رب العالمین، وصلی الله علی سید الهُداة والدُعاة والمصلحین، سیدنا محمد وآله وصحبه ومن تبعهم بإحسان إلی یوم الدین.

دا څیړنه یوه خورا مهمه او خطیره موضوع درنو لوستونکیو سره شریکوي؛ چې هغه د قرآن کریم او د هغه د تفسیر پر ضد د قرآن د دښمنانو له لوری د خطرناکه فکري جګړې څخه عبارت ده ؛ پرته له شکه قرآن کریم د الله تعالی له لوري د ټول انسانیت لپاره د آخرنې دستور العمل او د ژوند لارښود حیثیت لري؛ په همدی اساس د دی پاک کتاب پر معانیو او مفاهیمو ځان پوهول یوه بنسټیزه موضوع ده ؛ له دی کبله د بیان او تفسیر دغه دنده او وظیفه تر ټولو له مخه د الله تعالی د آخرنی پیغمبر محمد صلی الله علیه وسلم – چې د ګردو انسانانو لپاره رهبر او رهنما دی - پر غاړه وه او هغه صلی الله علیه وسلم د دی پاک کتاب لومړنې شارح او مفسر و لکه چې الله تعالی

په دې اړه فرمايي(**وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ1**) ژباړه: موږ دغه ذکر پر تا نازل کړيدی تر څو چې ته خلکو ته هغه څه تشريح او توضيح کړې چې د هغو لپاره نازل کړای شوېدی، او بايد خلك هم (په خپله په دې کې) غوراو فکر وکړي.

بايد په دې وپوهيږو چې د قرآن کريم د بيان او تفسير دغه وړتيا رسول الله صلی الله عليه وسلم ته الله تعالی پخپله ور بخښلی وه لکه چې په دې هکله فرمايي{**إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ * فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ * ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ**}[2] دا(قرآن) دربانديږ زده کول او دربانديږ لوستل زموږ په ذمه دی - نو کله چې موږ دا لولو په هغه وخت کښې ته د دې قرائت په غورسره اوره - بيا د ده په مطلب بانديږ پوهول او بيان هم همدا زموږ په ذمه دي.

رسول الله صلی الله عليه وسلم خپله دغه دنده په خپل مبارک ژوند کې سرته ورسوله او ددې حق يې ادا کړ، د قرآن کريم د تفسير او بيان لسګونه مثالونه د تفسير او د احاديثو په کتابونو کې د دې ادعا واضح او څرګند دليلونه دي ؛ د رسول اکرم صلی الله عليه وسلم څخه وروسته صحابه کرامو رضوان الله عليهم اجمعين د ضرورت پر مهال د پيغمبري تربيت او روزنې په رڼا کې د قرآن کريم د غامضو او مشکلو آيتونو د تفسير او توضيح چاره سر ته رسوله چې موږ د هغوی بې شميره تفسيري اقوال د تفسير په کتابونو کې موندلای شو.

د صحابه کرامو له ډلې څخه عبد الله بن عباس، عبدالله ابن مسعود، علي بن أبي طالب، أبي بن كعب، زيد بن ثابت، عبد الله بن عمر، او عبدالله ابن عمرو رضوان الله عليهم اجمعين په دې ډګر کې خورا ډير شهرت لري ؛ له دې جملې څخه عبدالله ابن عباس رضی الله عنهما؛ أبي بن كعب رضی الله عنه ؛ اوعبدالله ابن مسعود رضی الله عنه د تفسير ځانګړې حلقې او مدرسې درلودلې چې په هغو کې يې د بيلابيلو سيمو څخه راغلي شاګردان روزل.

دصحابه کرامو رضوان الله عليهم څخه وروسته تابعينو رحمهم الله يعنی د صحابه کرامو شاګردانو په خپل وار د امت د لارښوونې لپاره ملا وتړله او په دې ډول امت د قرآن کريم د انوارو او لارښوونو په رڼا کې د بري لارې پرې کولې او د عروج منزلونه يې لنډول ؛ تابعينو د ځلورګونو مصادرو (خپله دقرآن کريم د آيتونو؛ د رسول الله صلی الله عليه د فرمودااتو؛ د صحابه کرامو د تفسيري اقوالو او د خپل درايت او اجتهاد) پر بنسټ قرآن کريم تفسيراوه.

تر دې چې داسې يو زمانه راغله چې له يوه اړخه د ځينو مسلمانانو د قرآن کريم د روح سره نابلدتيا او په پوهه او فهم کې کمې او له بل پلوه د اسلام د دښمنانو دښمني ؛ کينه او دسيسې چې خپلې آخري پولې ته رسيدلې وې د دې لامل شو چې زموږ په تفسيري ثراث کې هغه څه ورګډ او ځای پر ځای شول چې د قرآن کريم د تفسير سره نه بلکې د قرآن کريم د روح او تعليماتو سره بشپړ مغايرت او توپير درلود؛ او د هغه د لارښوونو سره په ټکر کې و. او تر ننه زموږ په تفسيري کتابونو کې شتون لري؛ بلکې بايد ووايو چې متاسفانه دا ناوړه او کرغيړن خوځښت په بيلابيلو بڼو نن هم شتون لري او په خورا چټکتيا او ځيرکتيا سره د خپلو شومو موخو د لاس ته راوړلو لپاره؛ د خپلو ټولو وسائلو په کارولو سره فعاليت لري.

په دې ليکنه کې هڅه شوی چې د دغه پديدې - چې په اصطلاح کې د «دخيل» يا د قرآن کريم ناسم تفسير په نوم يادېږي – په اړوند اړين موضوعات د بحث او څيړنې لاندې ونيول شي؛ تر څو ټولنه او ځړې په تفسير کې د «دخيل» څخه خبرشي او د هغه د ناوړه اغيزوڅخه خوندي پاته شي ؛ د قرآن د درست، سم او حقيقي تفسير حفاظت اوساتنه وشي؛ او د قرآن کريم پر ضد د دين د دښمنانو ناوړه او کرکجنې دسيسې برملا او څرګندی شي ؛ او په ټوله کې اسلامی امت او ټول انسانيت د قرآن کريم د سمو او سوچه لارښوونو څخه برخمن شي او هغه آخرني آرمان ته – چې د ځمکې پر سر د سوچه قرآني نظام اقامه ده- ورسيږي. دا څيړنه په لاندې مطالب په بر کې نيسي:

- د (دخيل) يا ناسم تفسير معنی او مفهوم
- په تفسيري ډګر کې د (دخيل) يا ناسم تفسير پيل
- د (دخيل) يا ناسم تفسير ناوړه پايلې
- د (دخيل) يا ناسم تفسير ډولونه يا ډګرونه.

الف:اسرائليات

با:بې لارې ډلې او فرقې

ج:د قرآن کريم علمي او سائنسي تفسير

د:د معاصرو سيکولارانو او بې دينانو تفسير

د (دخيل) يا ناسم تفسير او اصيل يا سم او درست تفسيرمعنی او مفهوم

په دې خاطر چې موضوع په سمه توګه درک کړو بايد په پيل کې د «دخيل» يا ناسم تفسير او «اصيل» يعنی سم او درست تفسير معنی او مفهوم وپيژنو.

«دخيل» يا ناسم تفسير:

الف: «دخيل»د لغت په اعتبار:

د لغت د قواميسو د پلټنې په پايله دې نتيجې ته رسيږو چې په لغوي اعتبار د «دخيل» کلمه په کمی؛عيب؛ نقص او داخلي ورانی، ګډودی او فساد دلالت کوي هو البته کله دا عيب کمی؛عيب، ګډودی او فساد د فريب او دوکې؛ او کله هم د نابلدتيا او نا آشنائي او کله د شک او تردد په پايله کې منځ ته راځي.

زَبيدي په خپل کتاب « تاج العروس من جواهر القاموس » کې وايي: (الدَّخَلُ: الغَدْرُ والمَكْرُ والداءُ والخَديعَةُ يقال: هذا أمرٌ فيه دَخَلٌ ودَغَلٌ. وقوله تعالى: "ولاَ تتخِذُوا أيمَانَكُم دَخَلاً بينَكُم" أي مَكراً وخَديعةً ودَغَلاً وغِشّاً وخِيانةً. الدَّخَلُ: العَيبُ الداخِلُ في الحَسَبِ) دخل د دوکې،چل ول، مرض او فريب په معنی استعماليږي لکه چې الله

---

1. (النحل: ۴۴).
2. (القيامة: ۱۷ - ۱۹).

تعالى فرمايي: "ولاَ تتخِذُوا أيمَانَكُم دَخَلاً بينَكُم" خپل سوگندونه په خپلو منځونو کې د دوکې او چل ول او خيانت وسيله مه گرځوی.امام زبيدی زياتوي چې: په نسب کې کمي او عيب ته هم (الدخل) ويل کيږي.[1]

مجد الدين فيروز آبادي په خپل کتاب القاموس المحيط کې وايي : (الدخيل كل كلمة أُدخلت في كلام العرب وليست منه)[2] يعنى دخيل هر هغه لفظ او کلمې ته ويل کيږي چې له عربي ژبې څخه نه وي او په کې ورداخله کړای شوی وي.

محمد بن منظور، په لسان العرب کې داسی ليکي: (فلان دخيل في بني فلان، إذا كان من غيرهم)[3].فلانکې په فلانکي ټبر کې دخيل دی ؛ هغه وخت ويل کيږي چې (يو سړی د هغوی له جملې څخه نه وي) بلکې د غيرو څخه وي.

راغب اصفهاني وايي: (الدخل وهو كناية عن الفساد والعداوة المستبطنة...) يعني دخل د فساد ورانگاری او پټې دښمنۍ څخه کنايه ده.[4]

با: «دخيل»د اصطلاح په اعتبار:

ښاغلي دکتور عبد الوهاب فايد «دخيل» داسی تعريفوي: (هو التفسير الذي لا أصل له في الدين علي معني أنه تسلل إلي رحاب القرآن الكريم علي حين غرة وعلي غفلة من الزمن بفعل مؤثرات معينة حدثت بعد وفاة الرسول صلي الله عليه وسلم) يعني دخيل هغه تفسير دی چې په دين کې اصل ونلري، په دی معنی چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم د وفات څخه وروسته د مسلمانانو د غفلت؛کمزوۍ او بی تفاوتۍ څخه په گټه اخستنې د بيلابيلو لاملونو په پايله کې د تفسير ميدان ته په ځانگړيو پلمو او چل ول را وارد کړای شوی وي.[5]

دکتور ابراهيم عبد الر حمن خليفه په خپل کتاب «الدخيل في التفسير» کې «دخيل» داسی تعريفوي: (هو ما نقل من التفسير ولم يثبت نقله أو ثبت ولكن على خلاف شرط القبول أوما كان من قبيل الرأي الفاسد)[6].

د تفسير په کتابونو کې «دخيل» هغه شيان دي چې رانقل شوی وي ليکن نقل يې ثابت نه وي، يا نقلا د ثبوت درجې ته رسيدلی وي خو د تفسير د قبليدو د شرطونو پر خلاف وي او يا هم ناسم عقلي تفسير وي.

ويلای شو چې: په تفسير کې«دخيل» د قرآن کريم د آيتونو هغه تفسير دی چې د تفسير د اصولو او قواعدو څخه پکې سرغړونه شوی وي او يا هم د تفسير شروطونه پکې له پامه غورځول شوی وي.

د دی په مقابل کې د قرآن کريم د آيتونو درست او سم تفسير يا «اصيل» تفسير هغه تفسير دی چې يا خو پخپله د قرآن کريم د نورو آيتونو څخه ثابت شوی وي، يا د رسول الله صلى الله عليه وسلم څخه په صحيح احاديثو کې رانقل شوی وي؛ يا د صحابه کرامو رضوان الله عليهم اجمعين يا تابعينو رحمهم الله څخه ثابت شوی وي او يا هم د قرآن کريم د آيتونو هغه اجتهادي تفسير(تفسيربالرآی) چې اړين شروطونه يې بشپړ کړي وي.

- **د(دخيل) يا ناسم تفسير د پيل څرنگوالی**

مخکې مو اشاره وکړه چې د قرآن کريم د ټولو لومړي مفسر او شارح پخپله رسول الله صلى الله عليه وسلم و، په پيغمبرانه دندو کې يې يوه مهمه دنده هم د قرآن کريم تشريح او تفسير وه لکه څرنگه چې الله تعالى فرمايي(**وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ**[7])ژباړه: موږ دغه ذکر پر تا نازل کړيدی چې ته خلکو ته هغه څه تشريح او توضيح کړې چې د هغو لپاره نازل کړای شويدی، او چې خلك (په خپله هم) غورا و فکر وکړي.

په همدی اساس رسول الله صلى الله عليه وسلم ډير قرآني آيتونه تفسير او تشريح کړي او د هغی مدلول او مفهوم يې صحابه کرامو رضوان الله عليهم ته روښانه کړې دی لکه د بيلگې په توگه:

په صحيحينو کې د عبد الله بن مسعود رضى الله عنه روايت دي چې وايي:لما نزلت هذه الآية: {**الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ**...}[8] شق ذلك على الناس، فقالوا: يا رسول الله وأينا لا يظلم نفسه؟ قال: "إنه ليس الذي تعنون، ألم تسمعوا ما قال العبد الصالح: {إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ}[9] ، إنما هو الشرك"[10].

کله چې د آيت{الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ...}[11] را نازل شو په صحابه کرامو ډير سخته او درنده تمامه شوه؛ وی ويل: ای د الله تعالی پيغمبره زموږ په منځ څوک داسی شته چې پر ځان يې ظلم نه وی کړی؟ رسول الله صلى الله عليه وسلم ځواب ورکړ: د دی آيت معنی هغه نده چې تاسی فکر کوی؛ آيا تاسی د هغه نيک سړي (لقمان حکيم صاحب) خبره نده اوريدلی چې فرمايي: {إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ}[12] ، دلته د ظلم څخه مراد شرک دی.

يا د صحيح بخاري [13]هغه حديث چې وايي:أن رسول الله صلى الله عليه وسلم فسر مفاتح الغيب في قوله تعالى: **{وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ}14** فقال: "مفاتح الغيب خمس: **{إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَدًا وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ}15** ".

---

1. تاج العروس من جواهر القاموس: محمّد بن محمّد بن عبد الرزّاق الحسيني، ليکنه ج ١ ص ٧٠٥٧أبو الفيض، الملقّب بمرتضى، الزَّبيدي.چاپ ځای: دار إحياء التراث العربي ببيروت د چاپ کال: ١٩٨٤
2. مجد الدين الفيروز آبادي ، القاموس المحيط 3 /374 ، فصل الدال ، باب اللام
3. محمد بن منظور ، لسان العرب ، مادة : دخ ل .
4. المفردات في غريب القرآن – د امام راغب الأصفهاني ليکنه, ص ١٦٦ , طبعة ١٣٨١ هـ , ١٩٦١ م , چاپ ځای: مصطفى البابي الحلبي مصر - تحقيق - محمد سعيد كيلاني.
5. الدخيل في تفسير القرآن الكريم د. عبد الوهاب فايد ليکنه ص ١٣،١٤,لومړي چاپ 1398 هـ , 1978 م چاپ ځای: مطبعة حسان
6. الدخيل في التفسير د. ابراهيم عبد الر حمن خليفه ج ١ ص ٤٠, چاپ ځای: دار الكتاب بمصر – ١٩٨۴م
7. (النحل: ۴۴).
8. [الأنعام: 82]
9. [لقمان: 13]
10. صحيح البخاري، كتاب التفسير: 6/ 20، صحيح مسلم، كتاب الإيمان: 1/ 80.
11. [الأنعام: 82]
12. [لقمان: 13]
13صحيح البخاري، كتاب التفسير: 5/ 193
14. [الأنعام: 59]
15. [لقمان: 34]

يعنی رسول الله صلی الله علیه وسلم د سورت انعام د ۵۹ آيت(وَعِنْدَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ لا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ) په اړه فرمايي چې د غيبـو کونجيګـانې پنځـه دي؛ کـومې چې الله تعالی په دی آيت کې ذکر کړی دي(إِنَّ اللَّهَ عِنْدَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَـدًا وَمَـا تَـدْرِي نَفْـسٌ بِـأَيِّ أَرْضٍ تَمُـوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ).

د سورت آل عمران د دی آيت {هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ ابْتِغَـاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ}[1] د تفسير په اړه ام المؤمنين عائشة -رضي الله عنها- فرمايي چې رسول الله -صلى الله عليه وسلم- يو ځل دا آيت تـلاوت کـړ او بيـا يـې وفرمائيـل: کلـه چې تاسی هغه کسان وليدل چې د قرآن کريم متشابهاتو پسی ګرځي (او محکمات پرېږدي، پوه شئ چې) دا هماغه خلک دي چې الله تعالی په دی آيت کې ذکـر کـړي دي؛ نو ځان تری وساتئ.[2]

عن عقبة بن عامر -رضي الله عنه- قال: سمعت رسول الله -صلى الله عليه وسلم- وهو على المنبر- يقول: (ألا إن القوة الرمي، ألا إن القوة الرمي، ألا إن القوة الرمي)[3].

د عقبة بن عامر -رضي الله عنه- څخه روايت دی چې فرمايي:ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم څخه - په داسـی حـال کـې چـې د منـبر پـه سر يـې تشريـف درلـود - واوريدل: چې د دی آيت په اړه يې وفرمائيل{وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ}، خبراوسئ چې د (قوة) معنی ويشتل دي، خبراوسئ چې د (قوة) معنی ويشتل دي.

دا او دی ته ورته بی شميره آيتونه پخپله نبی اکرم صلی الله عليه وسلم تفسير کړي دي،او دغه نبوي تفسيرونه محدثينو په خپلو کتابونو کې د (کتاب التفسير يا بـاب التفسير) تر عنوان لاندې ځای پر ځای کړي دي.[4]

❖ همدا راز صحابه کرامو په هغه مواردو کې چې د رسول الله صلی الله عليه وسلم له لورې يې تفسير نه دی موندلی د خپل اجتهاد پر اسـاس يـې د قـرآن تفسـير کړی.

لدی امله چې صحابه کرام رضوان الله عليهم نيغ په نيغه د رسول الله صلی الله عليه وسلم شاګردان و،او د قرآن کريم د نزول په زمانه کې شتون درلود، د نـزول لاملونـه يې تر مخه و او الله تعالی د لوړ استعداد څخه برخمن کړي و په خورا مسووﻻنه او دقيق ډول يې د قرآن کريم تفسير او تشريح کوله البته د صحابه کرامـو د دور پـه اخـيري پړاو کې(د حضرت علي کرم الله وجهه او حضرت معاوية رضی الله عنه په زمانه کې) او په ځانګړې توګه د تحکيم د قضيی څخه وروسته په ۴۱ هجري کال په امت کـې دوه بی لارې فرقې (خوارج او شيعه) را ځرګندې شوی، چې هر يوی يې هڅه کوله چې – د خلکو د اعتماد او باور تر لاسه کولو په، او د خپلو بـاطلو افکـارو د تـرويج پـه خـاطر-خپل فکري او اعتقادي بنسټونه د قرآن کريم څخه ثابت کړي په دی اساس دوی د قرآن کريم تفسير ته مخه کړه او د خپلـو نفسيـ-خواهشـاتو، ځـانګري نظريـاتو او آراو پـر بنسټ يې د قرآن تفسير پيل کړ، او ورو ورو د قرآن کريم د تفسير ډګر ته [دخيـل] او ناسم تفسير لاره پيـدا کـړه، د دوی د(دخيـل) او ناسـم او ګـډوډ تفسـير بيلګـې بـه د څيرنې په اوږدو کې راشي.

❖ همداراز د صحابه کرامو نيغ په نيغه شاګردانو (تابعينو) هم په خپل وار صحابه کرامو د شاګردی په برکت او د خپل خدای ورکړي استعداد او اجتهاد لـه مخـې د اړتيا پر مهال د قرآن کريم تفسير کړی او بی شميره تفسيري اقوال يې د تفسير په کتابونو کې شتون لري لکه د عبدالله بن عباس رضی الله عنهما شـاګردان: مجاهـدبن جبر، عطاء بن أبي رباح، عكرمة مولي بن عباس، سعيد بن حبير، طاووس بن كيسان او داسی نور. ...د حضرت ابی بن کعب رضی الله عنه شاګردان لکه: زيد بـن أسـلم، أبو العالية او محمد بن كعب القرظي او داسی نور... او د عبدالله بن مسعود رضـی الله عنـه شـاګردان لکـه: مسروق بـن الأجـدع، قتـادة بـن دعامـة، أبـو سـعيد الحسن البصري، اوعطاء بن مسلمه الخرسانی......

په دی پړاو کې تابعينو رحمهم الله د صحابه کرامو ـ رضوان الله عليهم ـ تفسيري روايتونه او اقوال اغلبا د سند په ذکر کولو سره روايت کول له دی امله يـې د صـحت او سقم اندازه شونی وه، او دا هماغه تاريخي پړاو و چې موضوعي او ساختګی روايتونو ډير رواج موندلی و ځکه خو هغوی د سند په ذکر کولو خورا اهتمام او تاکيد کاوه امام ابن سيرين وايي: (لم يكونوا يسألون عن الإسناد فلما وقعت الفتنة قالوا : سموا لنا رجالاً)[5] لـه دی تـر مخـه بـه چـا د روايت او سـند ډيـره پوښـتنه نـه کولـه خـو کلـه چې فتنه(غالبا د وضع الحديث فتنه) واقع شوه بيا به علماو د ذکر شويو اقوالو په اړوند ويل: سړي مو راته معرفي کړئ يعنی سند مو وواياست.

❖ د تابعينو وروسته د هغوی د شاګردانو(اتباع تابعينو) په زمانه کی که څه هم ډيری تفاسير وليکـل شـول، البتـه د ګمـراه ډلوټپلـو لـه لـورې د خپلـو بـدعتونو او ګمراهيو او د خپلو باطلو معتقداتو او افکارو د ترويج په موخه ډيری درواغ او موضوعي احاديث جوړ کړای شول پـه ځـانګړي ډول د قـرآن کـريم د تفسـيرپه اړونـد خـورا ډيـر اقوال په درواغو رسول الله ـ صلی الله عليه وسلم ـ او صحابه کرامو ته منسوب کړای شول، چې له هماغه ځايه ډيری تفسيري روايتونه په مدونو تفسـيري کتـابونو کـې ځـای پر ځای شول، او په دی ترتيب (دخيل) او ناسم او ګډوډ تفسيرونو د تفسير ساحی ته لاره پيدا کړه.

له تبع تابعينو له زماني څخه وروسته کله چې د عباسيانو په دور کې د اسلامي فتوحاتو لړۍ پراخه شوه او بيلابيل طيفونه خلک او ډلې په بيلا بيلـو نومونـو، د بـيلا بيلو افکارو، موخو او تصوراتو سره د ستر اسلامي واک ساحې ته د ډيری ستونزو سره ور ننوتلي دوی د نورو ستونزو تر څنګ د (دخيل) ستونزه هم له ځانه سره لرله. د دی برسيره په تفسيري ډګر(دخيل) نور لاملونه هم لري چې په لاندی کرښو کې ورباندې ځغلنده نظر اچوو.

- **د(دخيل) يا ناسم تفسير د پيدابښت لاملونه**

(دخيل) يا ناسم تفسير تاريخ ته په کتو ويلای شو چې (دخيل) د تفسير ساحی ته د ډيرو اسبابو او عواملو له مخی لاره پيدا کـړی چـې عمـده لاملونـه يـې پـه لانـدی توګه دي:

1. [آل عمران: 7]
2. صحيح بخاري (4547) په كتاب تفسير: باب (منه آيات محكمات)كي، او صحيح مسلم (2665) په كتاب العلم: باب النهي عن اتباع متشابه القرآن، او سنن أبی داود (4589) په كتاب السنة: باب النهي عن الجدال واتباع المتشابه من القرآن كي ذكر كړی.
3. صحيح مسلم (1917) په كتاب الإمارة: باب فضل الرمي والحث عليه, او سنن امام أبو داود (2514) په كتاب الجهاد: باب في الرمي، سنن امام الترمذي (3083) په كتاب تفسير القرآن: باب ومن سورة الأنفال کي دا حديث نقل کړی دی.
4. لکه د بيلګې په توګه وويني:كتاب التفسير؛ صحيح مسلم۲۳۱۲/۴ ؛أَبْوَابُ تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؛ سنن الترمذی ۴۹/۵
5. شرح علل الترمذي د شيخ زين الدين عبد الرحمن بن أحمد بغدادي، حنبلي (المتوفى: 795هـ)ليکنه ص ۳۵۴محقق: الدكتور همام عبد الرحيم سعيد د چاپ ځای: مكتبة المنار - الزرقاء – الأردن . لومړي چاپ، 1407هـ - 1987م

الف: داخلي لاملونه:

- تفسيري اقوال او روايتونه پرته له سند څخه نقل کول: کله چې پرته له سنده تفسيري اقوال منل او قبلول پيل شول مغرضو خلکو ته چانس په لاس ورغې چې د خپل ذوق او سليقې سره سم او د خپل نظر او مذهب د ترويج لپاره له ځانه تفسيري روايتونه وتراشي او جوړ يې کړي.
- د قرآن کريم په تفسير کې په اسرائيلي روايتونو تکيه کول: هغه اسرائيلي روايتونه چې د اسلامي شريعت سره(يا د معتقداتو او يا هم د احکامو په ساحه کې) په ټکر او تضاد کې واقع دي، د قرآن د تفسير د يو اصل په توګه منل او قبلول د (دخيل) د ورود لپاره ډيره ستره دروازه وه او اوس هم بلل کيږي.
- د ځينو آلي علومو لکه(صرف، نحو، بلاغت، فقه، منطق، تصوف....) منځ ته راتلل:

په ټوله کې دا او دې ته ورته علوم که څه هم د قرآن د پوهې لپاره اړين دي، ليکن په يواځې توګه -پرته د نورو منل شويو تفسيري مصادرو- د دې علومو پر بنسټ قرآن تفسيرکول د (دخيل) لپاره زمينه برابره کړي.

- د قرآن په تفسير کې په مطلق ډول يواځې پرعقل بسنه او تکيه کول: که يو مفسر د تفسير ټول مصدرونه له پامه وغورځوي او د قرآن په تفسير کې يواځې او يواځې په خپل عقل او پوهه تکيه وکړي دا به هرو مرو د کړلچونو سره مخامخ کيږي او د قرآن په تفسير کې به هغه څه وايي چې د قرآن کريم سره اړخ نه لګوي.او په دې ډول به ډيرى ناسم تفسيرونه او (دخيل) د تفسير ساحې ته لاره پيدا کوي.

با: بيروني لاملونه

د اسلام کينه ګرکي دښمنان لکه: يهوديان، نصرانيان او مشرکان سياسي او مذهبي اختلافات د تفسير کولو وړتيا نه شتون.

- **د (دخيل) يا ناسم تفسير ناوړه پايلې**

که قرآن کريم د تفسير د اصولو او قواعدو سره سم تفسير نکړای شي بلکې د هوا او هوس او خپل شخصي ذوق او ليد لورى تابع وګرځول شي؛ يا هم پر بې اساسه اسرائيلي قصو او داستانونو د قرآن کريم اصلي تعليمات وپوښل شي او يا هم د بې قيضي عقلانيت پر بنسټ قرآن تفسير کړای.... دا په فرد؛ټولنه اوپه ټوله کې پر ټول اسلامي امت ډيرى بدى اغيزې لري چې ځينوته يې دلته اشاره کوو:

1 - لدې چې قرآن کريم د مسلمانانو تر ټولو لومړي او ستر فکري او عقيدوي مصدر دى که چيرې د دې مصدر ناسم او نادرسته تفسير په خلکو کې رواج ومومي او خپور شي په پايله کې به يې افکار او عقائد فاسد او له کاره ولويږي؛ لکه د بيلګې په توګه په ځينو پخوانيو او معاصرو تفاسيرو کې چې د الله تعالى د ذات او صفاتو ؛ د ملائکو او انبياء عليهم السلام ؛ د قيامت د ورځ. ..په اړه چې ځينې ناسم تفسيرونه موجود دي[1] د مسلمانانو معتقدات او افکار يې د ګواښ سره مخ کړي دي.

2 - په تفسير کې دخيل يا د قرآن کريم ناسم تفسير په حقيقت کې د هغه موخې او هدف څخه – چې قرآن کريم د هغه په خاطر نازل شوى دى – انسانان ليرې کوي؛ ډيرى خلک په همدى سبب د قرآن کريم د لارښوونو؛ وعظونو او نصيحتونو څخه محروم دي.

3 - همدا راز هغه بې اساسه او موضوعي روايتونه؛ درواغجنې اسرائيلي قصې؛ د ګمراه او بدعتي ډلو او فرقو وهمي او ګمراه کوونکي تفسيرونه چې کله د قرآن کريم د تفسير په توګه بيانيږي دا په حقيقت کې د اسلام پاک اوسپيڅلي دين د يو خرافي دين په بڼه معرفي کوي

4 - د قرآن کريم په تفسيري کتابونو د دخيل او ناسم تفسير شتون هغه باور او اعتماد سخت ټکنې کوي – کوم چې د امت د مخکښانو(صحابه کرامو او تابعينو) په اړوند خلک لري – ځکه چې هغوى د امت په منځ کې په عدالت ؛ علم؛ تقوى او پرهيزګارى شهرت لري؛ نو کله چې په درواغو هغوى ته دا راز ناوړه تفسيرونه منسوب کيږي چې د عقل اوعلم په تله برابر نه وي طبيعي ده چې په هغه سترو انسانانو د خلکو باور او اعتماد ته خورا زيان رسيږي.

- **د « دخيل» يا نادرست تفسير ډولونه:**

کولاى شود « دخيل» يا نادرست تفسير ډولونه په لاندې دوه برخو وويشو:

الف: په مأثور يا منقول تفسير کې د « دخيل» يا نادرست تفسير ډولونه.

با : په اجتهادي تفسير کې د « دخيل» يا نادرست تفسير ډولونه.

په مأثور يا منقول تفسير کې د « دخيل» يا نادرست تفسير ډير ډولونه د تفسير په کتابونو کې زموږ تر سترګو کيږي چې کولاى شو په لاندې ډول يې وويشو:

- هغه ساختګي او موضوعي اقوال چې رسول الله صلى الله ته يې نسبت شوى دي.
- هغه کمزوي او ضعيفه اقوال چې د تفسير په کتابونو کې نقل کړاى شوي دي په ځانګړي ډول هغه چې ضعف او کمزوتيا يې جبيره کيدونکې نه وي.
- د شريعت سره په ټکر او تضاد کې واقع هغه اسرائيلي قصې او روايتونه چې ډيرى يې زموږ د تفسير په کتابونو کې رانقل شوي دي.
- هغه تفسيري روايتونه او اقوال چې په نادرسته توګه صحابه کرامو رضى الله عنهم ته منسوب شوي دي.
- هغه تفسيري روايتونه او اقوال چې په نادرسته توګه تابعينو کرامو رحمهم الله ته منسوب شوي دي.
- هغه تفسيري روايتونه او اقوال چې صحابه کرامو رضى الله عنهم ته منسوب شوي دي او د قرآن کريم د آيتونو يا د رسول الله صلى الله عليه وسلم د مبارکو حديثونو او يا هم د عقل سره په ټکر کې په داسې توګه واقع شوي وي چې په يو وخت کې يې جمع کول شونې نه وي.
- هغه تفسيري روايتونه او اقوال چې تابعينو رحمهم الله ته منسوب شوي دي او د قرآن کريم د آيتونو يا د رسول الله صلى الله عليه وسلم د مبارکو حديثونو او يا هم د عقل سره په داسې توګه په ټکر کې واقع شوي وي چې په يو وخت کې يې جمع کول ناممکن وي.[2]

په اجتهادي تفسير کې د « دخيل» يا نادرست تفسير ډولونه:

1.ځينې مثالونه به يې په راتلونکيو پاڼو کې راشي ان شاءالله.
2. د دې ډول (دخيل) مثالونه په لويه کچه د تفسير په کتابونو کې شتون لري، د موضوع د اوږوالي له امله ترى دلته صرف نظر کوو که په اړه د ليکنې کوم بل فرصت پيدا شو ان شاءالله هلته به بيا په تفصيل سره پرى وغږيږو.

کله چې ځینو هغه تفسیري کتابونو ته چې په اجتهادي بڼه لیکل شوی مراجعه کوو د « دخیل» یا نادرست تفسیر ډېری بیلګې او نمونې مو د مخه کیږي، کولای شو په اجتهادي یا بالرای تفسیر کې «دخیل» یا نادرست تفسیر په لاندې ډولونو وویشو:

- د هغه اسلام دښمنه کړیو لخوا د قرآن کریم ناسم او نادرست تفسیر چې په اسلام شریعت باور نلري، او په اسلام دښمنۍ کې یې ټولې پولې ماتی کړي، د دی کینې او عداوت پر بنسټ او مسلمانانو ته د زیان رسونی په منظور قرآن کریم تفسیروي.
- پرته له دی چې دا په پام کې ونیول شي - چې د الله تعالی د ذات سره څه ښايي او څه نه ښايي - د قرآن ظاهري نص په پام کې نیول او بیا هغه تفسیرول.
- د قرآن کریم آیتونه تحریفول، او د خپل مزاج سره سم هغه تفسیرول.
- د قرآن کریم د آیتونو څخه د باطني او پټو معناګانو په استخراج کې - پرته له کوم دلیل څخه - له حده زیات تکلف کول.
- د قرآن کریم د آیتونو د تفسیر په لړ کې د عربي ژبې په قواعدو صرف او نحو کې دومره زیات تکلف او غلو کول او د مالوفو او معلومو قواعدو له دائرې څخه وتل.
- د ناپوهي او جهل پر اساس د قرآن کریم تفسیر کول، په داسې توګه چې د تفسیر لپاره اړین شرائط او مطلوبه علوم په پام کې نه نیول.
- د قرآني آیتونو څخه د نویو سائنسي ایجاداتو او مکتشفاتو د اثبات لپاره او د هغه سره د سائنسي نظریاتو د سمون او برابری په منظور له حده زیات تکلف کول.

او دا په پام کې نه نیول چې سائنسي نظریات د وخت په تیریدو بدلیږي او تغیر مومي.[1]

- **د دخیل یا ناسم تفسیرد ورود(داخلیدلو) لوی دروازې:**

که په پخوانیو او معاصرو تفسیري کتابونو یو ځغلنده نظر واچوو دا به راته جوته شي چې هغه لارې او دروازې چې زموږ تفسیري تراث یې ډېر اغیزمن کړی، او ورڅخه بې شمیره نادرست تفسیري روایتونو او اقوالو(دخیل) د تفسیر ساحی ته لاره پیدا کړې په لاندې ډول دي:

الف:اسرائلیات

ب:بی لارې ډلې او فرقې

ج:د قرآن کریم علمي او سائنسي تفسیر هڅه

د:د سیکولارانو او بی دینانو تفسیر

په راتلونکیو کرښو کې به په لنډه توګه هر یو باب د ځیړنې لاندی نیسو، او د دی دعوی د اثبات لپاره – چې دا د تفسیر په ډګر کې (دخیل) یوه دروازه ده - یو څو مثالونو وړاندې کوو.

لومړې: اسرائیلیات

لومړۍ لویه دروازه چې ورڅخه ناسم تفسیري روایتونو(دخیل) د تفسیر ساحې ته لاره موندلې اسرائیلیات دي په لاندی کرښو کې د اسرائیلیاتو معنی او مفهوم، په تفسیري کتابونو کې د اسرئیلیاتو ځینې بیلګې او ناوړه اغیزو ته اشاره کوو.

د اسرائیلیاتو معنی او مفهوم:

داکټر محمد حسین ذهبي وایي: الإسرائیلیات، د إسرائیلیة جمع ده، نسبت یې إسرائیل، یعنی یعقوب بن إبراهیم د دولس اسرائیلی قبیلو پلار ته دی، هغه شخصیت چې ټول یهودیان ورته منسوب دي. مراد تری هره هغه قصه او واقعه ده چې د إسرائیلي مصدر څخه رانقل شوی وي.[2]

او په اصطلاح کې:اسرائیلیات، هغه ټولې پخوانۍ قصې او داستانونه دي چې د تفسیر او حدیث ساحې ته د یهودي، نصراني او یا کوم بل اجنبي مصدر څخه را نقل شوی وي.[3]

په تفسیري کتابونو کې د اسرئلیاتو بیلګې:

کله چې د تفسیر کتابونو ته مراجعه کوو ډول ډول اسرئیلی اقوال او روایتونه مو تر سترګو کیږي مثلا د عقیدوي مسائلو، د احکامو، د وعظ او نصیحت او تاریخي پیښو وغیره اړوند اسرائیلیاتو د تفسیر په کتابونو کې ځای نیولی چې ځینی بیلګې یې دلته ذکر کوو:

- ګڼو مفسرینو په خپلو تفسیرونو کې دهاروت او ماروت عجیبه اسرائلي قصی ذکر کړي د دی قصو په ترڅ کې دا دواړه ملائکې و العیاذ بالله په فساد، قتل، شراب خوړې او زنا کارۍ. ..تورنی کړي. او د همدی اسرائلي قصو په اوږدو کې ویلی چې دا دواړه ملائکی د هغه جرم په پایله کې چې دوی ترسره کړی و د بابل د ښار په کوهي کې سرچپه را ځوړندی دي...[4]
- د عظیم او صابر پیغمبر ایوب علیه السلام په اړه په ډېرو مفسرینو لکه:ابن جریر، ثعلبي واحدي، او دهغوی څخه وروسته رازي، قرطبي او نورو داسی اسرائیلی روایتونه ذکر کړي چې شرعا او عقلا د منلو وړ نه دي، او د پیغمر د شان سره نه ښايي، د مثال په توګه په دی قصه کې ذکر شوي چې: د ایوب علیه السلام د ازموینی او ابتلاء لامل دا و چې یو ځل ایوب علیه السلام یوه پسه ذبحه کړای و، پخپله یې وخوړ او په څنګ کې همسایه یې وږی پاته و[5]. همدا راز وایي چې: ایوب علیه السلام دومره ناداره او فقیر شوی و چې میرمن یې د هغه د خوراک د انتظام په خاطر خپلې کمڅې د دوه ډوډیو په بدله وپلورلی. د هغه علیه السلام د مریضتیا په اړه یې (د نبوت د مقام سره په څرګند ټکر کې واقع) دا قصه ذکر کړی چې ګواکې ایوب علیه السلام په داسې مرض اخته شوی و چې خلکو به تری کرکه او نفرت کولو،بدن یې

1. د دی ډول (دخیل) ګڼ مثالونه هم لویه کچه د تفسیر په کتابونو کې موجود دي، د اوږوالي له امله تری دلته صرف نظر کوو که په اړه د لیکنې کوم بل فرصت پیدا شو ان شاءالله هلته به بیا په تفصیل سره پری لیکنه وکړو.
2. محمد حسین الذهبي، الإسرائیلیات في التفسیر و الحدیث، ص 13
3. پورتنی مرجع ص۱۳
4. لباب التأویل في معاني التنزیل ج 1ص65للشیخ علاء الدین علي بن محمد بن إبراهیم بن عمر الشیحي أبو الحسن، المعروف بالخازن (المتوفى: 741هـ)تصحیح: محمد علي شاهین د چاپ ځای:دار الکتب العلمیة – بیروت لومړي چاپ 1415 هـ
5. تفسیر النسفي (مدارك التنزیل وحقائق التأویل) ج3ص157 للشیخ أبو البرکات عبد الله بن أحمد بن محمود حافظ الدین النسفي (المتوفى: 710هـ)تحقیق: یوسف علي بدیوي د چاپ ځای: دار الکلم الطیب، بیروت .لومړي چاپ 1419 هـ - 1998 م

شړېدلی او بدبويه شوی و، د ميرمنی پرته يې نور هيڅوک ورته نشوای نيږدی کيدای، او بالآخره خلکو د دی شديد تعفن او بدبويي له امله د خپلی قريی څخه بيرون ايستلو ته اړ کړ.....[1]

- د دی آيت په تفسير کې {وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ وَأَلْقَيْنَا عَلَى كُرْسِيِّهِ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ}[2] امام ابن جرير طبري او د هغه څخه وروسته نورو مفسرينو ډيره عجيبه او غريبه اسرائيلي قصه ذکر کړی چې د پيغمبري عصمت سره په بشپړه توګه په تضاد کې ده، لنډيز يې دا دی چې: د (جسد) څخه مراد د (الصخر المارد) په نوم يو شيطان دی چې د سليمان عليه السلام - هغه ګوته چې پادشاهي يې پرې قائمه وه - يوه ورځ تر لاسه کړه او سليمان عليه السلام پر ځای پر واک مسلط شو.....[3]

- امام بخاري -رحمه الله-د دی آيت لاندې:{قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَاةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ}[4] د ابن عمر رضی الله عنهما په روايت دا قصه ذکر کوي چې: يو ځل ځينی يهودان د يوسړي او يوې ښځې سره – چې د زنا ارتکاب يې کړی و - د رسول الله -صلی الله عليه وسلم- په خدمت کې (د فيصلې په خاطر)حاضر شول، رسول الله -صلی الله عليه وسلم- هغوی ته وفرمايل: څوک چې په تاسی کې د زنا ارتکاب وکړي دهغه په اړوند تاسی څه ډول فيصله کوی؟ هغوی ځواب ورکړ: مخ يې توروو او يا يې هم مخ تورو او وهوو يې. بيا يې ورڅخه وپوښتل: آيا تاسی په تورات کې د رجم حکم نه دی ليدلی؟ هغوی ځواب ورکړ: نه صيب، په تورات کې په اړه هيڅ حکم وجود نلري، عبد الله بن سلام چې د دوی امام او عالم و – وويل: تاسی درواغ وويل: {فَأْتُوا بِالتَّوْرَاةِ فَاتْلُوهَا إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ} يعنی که چيرې تاسی رينښتوني ياست تورات راوړئ او وی لولی.(کله يې چې تورات راوړ) يهودي ملا د رجم پر آيت لاس کيښود او د هغه مخکې او شاته آيتونه يې لوستل پيل کړل، عبد الله بن سلام رضی الله عنه يې لاس ليری کړ او ورته يې وويل: دا څه شی دی؟ کله يې چې وليدل ويې ويل: هو دا رينښتيا هم د رجم آيت دی، بيا رسول الله صلی الله عليه وسلم د دواړو په اړوند د رجم حکم صادر کړ، او د جنازه ګاه سره نيږدې دواړه رجم کړای شول.[5]

- د دی آيت{**وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَى وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ**}6 په تفسير کې او ځانګړي ډول د (السکينة) د لفظ په معنی کې د اسرئيلي قصو په استناد مختلفی معناګانې مفسرينو ذکر کړي، دمثال په ډول وايی چې:سکينة د پيشو په څير يو ډول حيوان و چې دوه وزرې او لکۍ يې درلوده او سترګو يې يو پړقيدونکې ځلا درلوده کله به يې چې پر يو لښکر نظر واچوو، لشکر به شکست وکړ.....[7]

- امام ابن کثير او نورو مفسرينو په خپلو تفسيرونو کې د دی آيت لاندې: {**وَاصْنَعِ الْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَاطِبْنِي فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا إِنَّهُمْ مُغْرَقُونَ**} 8 د ابن اسحق په حواله دا اسرائيلي روايت ذکر کړی چې: الله تعالی نوح عليه السلام ته امر وکړ چې کشتی د (ساج)[9] د ونې د لرګيو څخه جوړه کړه، په داسی ډول چې ۸۰لاسه اوږده او ۵۰ لاسه سوروره وي، دننه او بيرون په تارکولو غوړه کړای شوی وي، او مضبوط او غښتلي لرګي پکې نصب کړه تر څو په قوت سره اوبه څيري او خپل سير ته ادمه ورکړي..... [10]

- همدا راز امام ابن جرير، او امام سيوطي ددی آيت {**ن * وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ**} (القلم: 1، 2) لاندې د اسرائيلي روايتونو څخه په استفاده عجائب او غرائب ذکر کړي چې عقلا او علما د منلو وړ نه دي لکه وايي: د (ن) څخه مراد هغه کب دی چې - يهموت نوميږي - او ټوله مځکه يې په خپله ملا اوچته کړی ده......[11]

- امام نسفي امام ثعلبي، الکشاف او نورو مفسرينو په خپلو کتابونو کې د دی آيتونو لاندی: (**أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ * إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ * الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ**)12 د إرم ذات العماد په اړه عجيبې قصی ذکر کړي ليکې چې: دا يو ډير ستر ښار و،قصرونه او ودانی يې د سرو او سپينو څخه، ستنې يې د زمرودو او ياقوتو څخه جوړی شوی وی،چې پکې ډول ډول ونې، باغيچې او نهرونه وو.... [13]

د اسرائيلي روايتونو بدی اغيزې:

پرته له شکه د اسرائيلياتو له لارې چې کوم (دخيل) او ګډوډ تفسيرونو د تفسير ساحی ته را داخل شوی دي په فکري او عملي اعتبار ډيرې بدی پايلی او اغيزی لري په دی لړ کی ځينو ته يې په لنډ ډول اشاره کوو:

- له دی امله چې د اسرائيلياتو له لاری د الله تعالی د پاک ذات په اړوند، د پيغمبرانو عليهم الصلاة والسلام په هکله ډير درواغجن او باطل روايتونو د تفسير کتابونو ته لاره موندلی د خلکو پر عقائدو او افکارو خورا ناوړه اغيز لري.

- ډير نادرست، باطل او ګډوډ اسرائيلي روايتونه چونکه صحابه کرامو رضوان الله عليهم، تابعينو او اتباع تابعينو ته منسوب دي له دی امله ډير وګړي د امت د مخکښانو په اړه – چې په رينښتينولی او عدالت شهرت لري - بی باوره کيږي.

---

1. الجواهر الحسان في تفسير القرآن ج4 ص96 د أبو زيد عبد الرحمن بن محمد بن مخلوف الثعالبي (المتوفى: 875هـ) ليکنه، تحقيق: شيخ محمد علي معوض والشيخ عادل أحمد عبد الموجود، د چاپ ځای: دار إحياء التراث العربي – بيروت. لومړې چاپ - 1418 هـ
2. (سورت ص: 34)
3. الکتاب: تفسير الطبري = جامع البيان عن تأويل آي القرآن د امام محمد بن جرير بن يزيد بن کثير بن غالب الآملي، أبو جعفر الطبري (المتوفى: 310هـ)ليکنه، ۲۰/ ۸۹ تحقيق: الدکتور عبد الله بن عبد المحسن الترکي ، د چاپ ځای: دار هجر للطباعة والنشر والتوزيع والإعلان .لومړې چاپ ، 1422 هـ - 2001 م
4. (آل عمران: 93)
5. صحيح البخاري للامام محمد بن إسماعيل أبو عبدالله البخاري الجعفي د حديث شميره(4556)جز6 ص37 د چاپ ځای: دار طوق النجاة ،لومړې چاپ1422هـ
6. (البقرة: 248)
7. الکشف والبيان عن تفسير القرآن د شيخ أحمد بن محمد بن إبراهيم الثعلبي، أبو إسحاق (المتوفى: 427هـ) ليکنه 2 / 213 ،تحقيق: شيخ أبي محمد بن عاشور، د چاپ ځای: دار إحياء التراث العربي، بيروت – لبنان . لومړې چاپ 1422، هـ - 2002 م
8. (هود: 37)
9. ساج: يو ډول هندی ونه ده.
10. تفسير القرآن العظيم د امام أبو الفداء إسماعيل بن عمر بن کثير القرشي البصري ثم الدمشقي (المتوفى: 774هـ) 4 /319 تحقيق: سامي بن محمد سلام د چاپ ځای: دار طيبة للنشر والتوزيع ،دويم چاپ 1420هـ - 1999 م
11. الدر المنثور د امام عبد الرحمن بن أبي بکر، جلال الدين السيوطي (المتوفى: 911هـ) ليکنه؛ 8/ 242 د چاپ ځای: دار الفکر - بيروت
12. (الفجر: 6 - 8)
13. إرشاد العقل السليم إلى مزايا الکتاب الکريم د امام أبو السعود العمادي محمد بن محمد بن مصطفى (المتوفى: 982هـ) ليکنه؛۱۵۴/۹ د چاپ ځای: دار إحياء التراث العربي - بيروت

- همدا راز د دی باطلو اسرائیلي روایتونو یو ډیر بد اغیز دا دی چې خلک یې د قرآن کریم د اصلي لاربښوونو څخه بی برخې کړي، عجیبو او غریبو اسرائیلي کیسو او داستانونو د قرآن کریم د پندونو، نصیحتونو او په هغه کې د تدبر او غور کولو او د ژوند په هر ډګر کې د هغه د عملي تطبیق څخه انسانان په واټنونو واټنونو لیری کړي.
- په تفسیري کتابونو کې د اسرائیلیاتو یو ډیر بد اغیز دا دی چې د اسلام د پاک، کامل او مقدس دین په اړوند یې خلک بی باوره کړي ځکه چې اسرئیلي کیسی اسلام په یو داسې خرافي او ګډوډه بڼه خلکو معرفی کوي، ګواکې دا درواغو او باطلو کیسو یو ټولګه ده.

دوهم :بی لارې ډلی او فرقی:

دویمه ستره دروازه چې ناسم تفسیري روایتونو(دخیل) ورڅخه د تفسیر ساحې ته لاره موندلی بی لارې ډلی او فرقی دي په لاندی کرښو کې په ډیر لنډ ډول ذکر کوو.

لومړې ډله: خوارج

خوارج په لغت کې د خارج او خارجي جمع ده او د (خروج) څخه اخستل شوی دی، خوارجو ته ځکه خوارج ویل کیږي چې د خلکو په ضد یا د حق پر ضد او یا هم د صفین د جنګ پر مهال د حضرت علي رضی الله عنه پر ضد یې خروج کړی و.[1]

خوارج په اصطلاح کې: په دی اړه مورخین او د فرقو علما دوه قوله لري.

لومړي:خوارج هغه خلک دي چې د حضرت علي -رضي الله عنه- پر ضد یې پاځون کړی و.[2]

دوهم: د خوارجو اطلاق په هر هغه ځا کیږي چې د هغه برحق امام پر ضد پا څون وکړي چې د مسلمانانو سواد اعظم پری اتفاق کړی وي، برابره خبره ده چې دغه پاځون د راشده خلفاو په زمانه کې صورت موندلی وي او یا هم په ورستنیو زمانو کې صورت ومومي.[3] خوراج که څه هم د نورو ډلو په څیر په لیکلی بڼه ډیر تفسیري کتابونه نلري ولی بیا هم یو څه کتابونه چې دکتور محمد حسین ذهبي ورته اشاره کړی په لاندی ډول دي.

- تفسیر عبد الرحمن بن رستم الفارسی دریمه هجری پیړې.
- د هود بن محکم الهواری دریمه هجری پیړی.
- د أبو یعقوب، یوسف بن إبراهیم الورجلانی شپږمه هجري پیړی.
- د ننې عصر یو خارجي محمد بن یوسف إطفیش دوه تفسیرونه د (داعي العمل لیوم الأمل) او(همیان الزاد إلی دار المعاد) په عنوان لري.[4]

د خوارجو د تفسیر ځینې بیلګې:

- خوارج ډیر ځلی د خپل مذهب د اثبات لپاره د قرآن کریم د آیتونو نادرست او غلط تاویل کوي او له ځانه د آیتونو د نزول اسباب جوړوي، د مثال په توګه د حضرت علی رضی الله عنه د تکفیر د اثبات لپاره د دی آیت د نزول په سبب استدلال کوي **{وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللَّهَ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ}5. او وایي چې د ابن مُلجم په اړه دا آیت را نازل شوی {وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ}[البقرة:207]6** چې د ا یو نادرست او فاسد تاویل دی، چې نه یی عقل مني او نه هم شرع.
- د اهل سنت او جماعت د نظر او منهج پر خلاف خوارج د کبیره ګناه مرتکب کافر ګڼي او ددی فاسد نظر لپاره د قرآن کریم په ځینو آیاتونو استدلال کوي او د دی فاسد مذهب د اثبات لپاره ډیر آیتونه تحریفوي، د مثال په توګه د دی آیت په هکله:**{فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَقَامُ إِبْرَاهِيمَ وَمَنْ دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ}[آل عمران:97]**. وایي: چې الله تعالی د حج تارک په کفر توصیفوي، حال دا چې د حج پریښودل ګناه ده نو معلومه شوه چې هر ګناهګار کافردی.
- د آل عمران سورت د دی آیت **{يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكَفَرْتُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ}[آل عمران:106]**. په تفسیر کې وایي: فاسق به د قیامت په ورځ هیڅکله د هغه خلکو له جملی نه وشمیرل شي چې مخونه یې سپین ځلیږي بلکه د هغه خلکو له ډلی څخه به وي چې مخونه یې تور وي نو په همدی اساس ورته په دی آیت کې کافر ویل شوی. همدا راز د دی آیت **{وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُسْفِرَةٌ*ضَاحِكَةٌ مُسْتَبْشِرَةٌ*وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ*تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ*أُولَئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ}[عبس:38-42]**، تفسیر داسی : هیڅکله شونی نده چې یو فاسق انسان دی د هغه خلکو له ډلی څخه حساب شي چې مخونه یې ځلیږي او خوشحاله وي بلکې د کافر پر مخ به توره تیاره خپره وي نو ځکه اړینه ده چې هغه باید د کافرانو له ډلې څخه وشمیرل شي.[7]

دا او دی ته ورته ډیر آیتونه چې خوارجو د خپل فاسد مذهب او باطل فکر د اثبات لپاره پری استدلال کوي او د قرآن کریم بی شمیره آیتونه او د رسول الله صلی الله علیه وسلم ګڼ شمیر احادیث چې – د کبیره ګناه مرتکب پکې مومن ګڼل شوی ـ له پامه غورځوي.

د حج په اړوند د آل عمران سورت پر آیت چې دوی استدلال کوي په حقیقت کې د کفر نسبت هغه چا ته ندی شوی چې حج نکوي بلکی په دی آیت هغه څوک کافر بلل شوي چې د حج د فریضیت څخه منکر وي.[8]

---

1. لسان العرب، د محمد بن مکرم بن علی، أبو الفضل، جمال الدین ابن منظور إفریقی (711هـ) لیکنه (74/2) د چاپ ځای: دار صادر – بیروت دریم چاپ - 1414 هـ. او تاج العروس من شرح جواهر القاموس، د محمّد بن محمّد بن عبد الرزّاق الحسیني، أبوالزَّبیدي (المتوفی: 1205هـ)لیکنه(30/2). د چاپ ځای: دار الهدایة
2. مقالات الإسلامیین واختلاف المصلین د أبو الحسن علي بن إسماعیل بن أبي موسی الأشعري (324هـ)لیکنه(307/1).چاپ: دار فرانز شتایز، ألمانیا.دریم چاپ 1400 هـ - 1980 م .او الفرق بین الفرق وبیان الفرقة الناجیة د عبد القاهر بن طاهر بن محمد بن عبد الله البغدادي التمیمي الأسفراییني، أبو منصور (المتوفی: 429هـ)جز1 ص61 د چاپ ځای: دار الآفاق الجدیدة – بیروت دویم چاپ، 1977م.
3. الملل والنحل د أبو الفتح محمد بن عبد الکریم بن أبی بکر أحمد الشهرستاني (548هـ)لیکنه(114/1). د چاپ ځای: مؤسسة الحلبي .
4. التفسیر والمفسرون د دکتور محمد السید حسین الذهبي (1398هـ)لیکنه ۲ / ۲۳۲ د چاپ ځای: مکتبة وهبة، القاهرة.
5. [البقرة:204]
6. الکامل في اللغة والأدب د محمد بن یزید المبرد، أبو العباس (285هـ)لیکنه.**(2/108)** تحقیق:محمد أبو الفضل إبراهیم.د چاپ ځای:دار الفکر العربي – القاهرة دریم چاپ:1417 هـ - 1997 م
7. -انظر: العقود الفضیة في أصول الإباضیة، سالم بن حمد الحارثي، ص.**(290-228)**
8. تفسیر ابن کثیر**(1/386)**

او د آل عمران سورت په ۱۰۶ شمیره آیت اساسا د قیامت په ورځ د مومنانو او کافرانو حالت بیانوي چې د ایمان څښتنان به د قیامت په ورځ سپین ځلیدونکې مخونه او کفاربه تور مخي وي، یعنی دا آیت اصلا د گناهکار مسلمانانو په اړوند ندی.[1]

- د هغه فاسدو تأویلاتو له جملې څخه چې نافع بن الأزرق خارجي یې کوي د دی **آیت {وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ لِلذَّاكِرِينَ}2**، تأویل دی چې: لمونځ یواځی دوه رکعته د شپې او دوه رکعته د سهار دی، له دی پرته نور لمونځ نشته.
- دا آیت **{وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ}3**تفسیروي چې: د حج لپاره کومه ځانگړې میاشت نه ده ټاکل شوی بلکی د کال په ټولو میاشتو کې ادا کیدای شي.
- د دی **{وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ}4**چې د غل لاس باید د ولي(مټ) څخه پرې کړای شي نه د مړوند څخه، همد راز که غلا ډیره وي او که کمه باید د غل لاس پرې شي.[5]
- د دی آیت **{إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا}6**په تفسیر کې ځینی خوارج وایي : که چیرې چا د کوم یتیم مال وخوړ هغه جهنمی دی او که یتیم یې قتل کړ یا ورته خیټه څیرې کړه هغه جهنمی ندی ځکه په دی اړه په نص کې څه ندي راغلي. [7]

دویمه ډله: شیعه گان

شیعه یا تشیع د لغت په اعتبار د یو چا تایید، ملاتړ او ملگرتیا کول دي، د عربي ژبې استاد ابن درید وایي:فلانې د فلاني له شیعو څخه دی هغه وخت ویل کیږي چې د هغه رایه او نظر تآیید کړي.[8] او امام ازهري وایی: شیعه د یو چا انصارو او ملگرو ته ویل کیږي.[9]

شیعه په اصطلاح:

د فرقو عالم ښاغلي شهرستاني[10] وایی:شیعه گان هغه ډله ده چې په ځانگړې ډول د حضرت علي رضی الله عنه ملاتړ کوي او د وصیت او نص پر اساس د هغه امامت او خلافت ثابتوي.او زیاتوي چې خلافت مصلحتي او جانبي قضیه نه ده چې پیغمبر ورڅخه بی تفاوته او غافل پاتی شي او عوامو ته دی یې وسپاري بلکې د دین رکن او یوه اصولي او اساسي قضیه ده. [11]

په تاریخي لحاظ د شیعه گانو بیلا بیلی ډلی پیدا شوي چې په اصولو او فروعو کې یو له بل سره توپیر لري دا گڼې شیعه ډلی څلور غټو فرقو(السَّبَئِية، والكيسانية، والزَّيدية، والرَّافضة) ته راگرځي. [12]موږ دلته په ډیر لنډیز د شِّيعة إمامية اثْنَي عشرية دریځ د قرآن کریم او د هغه د تفسیر په اړه بیانوو چې ورڅخه به جوته شي چې د قرآن کریم شیعي تفسیرونه د (دخیل) د بد ترینو ډولونو څخه شمیرل کیږي، ځینو شیعه گانو د خوراجو په څیر د خپلو فاسدو او ناوړه افکارو د اثبات او ترویج په خاطر قرآن کریم تحریف کړی.

د قرآن د تفسیر په اړه د شیعه گانو دریځ او ځینې تفسیري بیلگې یې:

- شیعه گان د قرآن په اړه ادعا لري چې: قرآن ظاهر او باطن لري، یعنی هر ظهر بطن، او هر بطن ظهر لري. او ورڅخه معاني او مفاهیم استنباط کول د مفسر په نسبت جلاجلا مرتبی او مقامات لري، ظاهر او باطن نسبي دي. [13] په حقیقت کې دا د شیعه گانو هغه بی اساسه او غلطه قاعده ده چې په تفسیري میدان کې یې هر ډول ناسم تفسیر(دخیل) ته یې لاره هواره کړی، ځکه چې ناسم تفسیر په باطني معنی باندی حمل کوي.

د قرآن د تحریف قائل دي، وایی چې: دا موجوده قرآن د الله تعالی هغه درست او صحیح کتاب نه دی، هغه قرآن چې حضرت علي رضی الله عنه جمع کړی او ترتیب کړی و او بیا تری امامانو په میراث وړی، هغه چې تحریف او تغییر پکې ندی شوی هغه درست او صحیح قرآن دی،پدی موجوده قرآن کې تحریف شوی او بدل کړای شوی دی، د آل بیتو فضائل تری حذف شوی دي کافی د جعفرصادق څخه دا روایت رانقل کړی چې: (أنَّ القرآن الذي نَزَل به جبريلُ على محمَّد سبعَةَ عشر ألْف آية، والَّتي بأيْدينا منْها ستَّة آلاف ومائتان وثلاث وسِتُّون آيةً، والبواقي مَخْزونة عند أهْل البيت فيما جمَعه عليٌّ[14].

یعنی: هغه قرآن چې جبریل(علیه السلام) پر محمد(صلی الله علیه وسلم) نازل کړی هغه (۱۷۰۰۰) اولس زره آیتونه دي او دا موجوده قرآن کې فقط (٦٢٦٣) شپږ زره دوه سوه دری شپیته آیتونه لري، دا باقی مانده نور آیتونه - په هغه قرآن کې چې حضرت علی(رضی الله عنه) راجمع کړی و- د آل بیتو سره محفوظ دي.

همدا راز په اصول "الكافي" د جعفر بن محمد الصَّادق دا وینا : "عندنا مصحف فاطمة عليها السَّلام - وما يُدْريهم ما مُصْحف فاطمة؟! مصْحفٌ فيه مِثْل قرآنِكم هذا ثلاثَ مرَّات، واللهِ ما فيه من قرآنِكم حرْفٌ واحد.[15]

1.پورتني مرجع(390/1)
2. [هود:114]
3. [آل عمران:97]
4. [المائده:38]
5. شرح نهج البلاغة، .(1/382)
6. [النساء:10]
7. تلبيس ابليس، ابن الجوزي، المؤلف: جمال الدين أبو الفرج عبد الرحمن بن علي بن محمد الجوزي (المتوفى: 597هـ) ص.(95) د چاپ ځای: دار الفكر للطباعة والنشر، بيرزت، لبنان .لومړي چاپ، 1421هـ/ 2001م
8. جمهرة اللغة: 63/3 د أبو بكر محمد بن الحسن بن دريد الأزدي (321هـ) ليکنه ،تحقيق: رمزي منير بعلبكي دچاپ ځای: دار العلم للملايين - بيروت،لومړي چاپ 1987م
9. الأزهري/ تهذيب اللغة: 61/3 د محمد بن أحمد بن الأزهري الهروي، أبو منصور (370هـ)ليکنه ، د محمد عوض مرعب تحقيق د چاپ ځای : دار إحياء التراث العربي – بيروت ،لومړي چاپ 2001م
10. محمد بن عبد الكريم بن أحمد أبو الفتح چې په شهرستاني شهرت لري په کال 467ه کې نړۍ ته راغلي ،د فرقو، علم کلام او اصولو ستر عالم و، د ليکنو څخه يې: الملل والنحل، نهاية الإقدام، ډیر مشهور دي او په (548هـ) کې وفات شوی،: طبقات الشافعية: 128/6-130، مرآة الجنان: 284/3-290
11. الملل والنحل: 146/6 د أبو الفتح محمد بن عبد الكريم بن أبى بكر أحمد الشهرستاني (548هـ)ليکنه، د چاپ ځای: مؤسسة الحلبي.
12. الأديان والفرَق والمذاهب" عبدالقادر شيبة الحمد، 146.
13. منهج الاستَنباط من القرآن الكريم. المؤلف, فهد بن مبارك بن عبد الله الوهبي ص ٣٦٠ تحقيق: محمد بن عبد الرحمن الشايع. الناشر, مركز الدراسات والمعلومات القرآنية بمعهد الامام الشاطبی کال ۲۰۰۷م
14. التفسير والمفسرون"، (2/ 29 - 28) په لږ تصرف سره.
15. اصول الكافي"، ج/ 1239. للكليني وفات 329 هـ ق محقق / غفاري على اكبر و آخوندي، الناشر: دار الكتب الإسلامية مكان النشر: تهران سنة الطباعة: 1407 ق

له موږ سره د بی بی فاطمی مصحف دی، دوی د فاطمی د مصحف څخه څه خبر دي؟ هغه مصحف ستاسی ددی قرآن دری برابره دی، په الله سوګند چې ستاسی د قرآن یو حرف هم په هغه کې نشته.

یو معروف شیعی نعمة الله جزائري وایي: "الأخْبار مسْتفيضة بل مُتواتِرة، وتَدلُّ بصريحِها على وقوع التَّحريف في القرآن كلامًا ومادَّةً وإعرابًا[1].

مشهور بلکې متواتر روایتونه شتون لري، پدی خبره تصریح کوي چې د قرآن په کلام، ماده او اعراب کې تحریف صورت موندلی.

- د خپلوامامانو په اړه شیعه ګان دا عقیده لري چې هغوی مقدس , معظم او معصوم دي، دوی د مځکې ارکان او ستنې دي، د مځکې په سر او د مځکې لاندی پر ټولو خلکو حجت دي. شیعه ګان عقیده لري چې امامت د دین اساس، د مسلمانانو نظام، د دنیا رغونه او د مومنانو پت او عزت دی.2 د امامانو په اړه د دوی د دی دریځ اغیز د هغوی په تفسیري کتابونو ډیر څرګند دی ګن آیتونه یې د همدی دریځ او عقیدی پر اساس تفسیر کړي چې په پایله کې ډیرې ناسم تفسیري اقولو(دخیل) د تفسیر ساحې ته لاره موندلی.

د شیعه ګانو ځنیې تفسیري بیلګې:

دلته په لنډ ډول د شیعه ګانو له تفسیرونو څخه ځینی مثالونه وړاندی کوو چې په دلالت کوي چې څومره ناسم تفسیري اقول(دخیل) د دوی له لاری د تفسیر ډګر ته را داخل شوی دي.

مخکې مو یاد وکړه چې شیعه ګان د قرآن په باطني معنا عقیده لري او په دی اساس یې ډیر قرآني آیتونه تفسیر کړي دی مثلا:

- د دی آیت {وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُبِينٍ} 3څخه علي مراد دی.4
- وایې د دی آیت {فَقَاتِلُواْ أَئِمَّةَ الْكُفْرِ}5 څخه طلحة والزبير.6
- او د دی آیت {وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ} 7 څخه بنو أمية مراد دي.8

شیعه مفسرین وایي په : {اهدِنَـا الصِّرَاطَ المُستَقِيمَ} 9کې (الصراط المستقيم) څخه مراد أمير المؤمنين دی.10

- د الله تعالی د دی فرمان{وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا} 11په اړه د الصادق څخه نقل کوي چې وایي: "الشمس أمير المؤمنين، وضحاها: قيام القائم" د (الشمس) څخه مراد امیر المومنین او (وضحاها) څخه مراد د القائم پاڅون او قیام دی.12

- او وایي:د (المسجد، المساجد، والكعبة، والقبلة) څخه امام او ائمه مراد دي.عیاشي د دی آیت {وَأَقِيمُواْ وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ}[13] لاندی لیکي: له دی څخه امامان مراد دي.[14]

- د شیعه مفسرینو په نیز د (السجود) څخه په دی آیت کې: {وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ}[15] د امامانو ولایت مراد دی. وایې چې کله دوی دعلي (رضی الله عنه) ولایت ته راغوښتل کیدل په داسی حال کې چې دوی سالم او روغ وو.[16]

- د شیعي تفسیر پر اساس(اله) د امام په معنی دی، مثلا د دی آیت {لاَ تَتَّخِذُواْ إِلـهَيْنِ اثْنَيْنِ إِنَّمَا هُوَ إِلهٌ وَاحِدٌ}[17] په اړه د یو فرضي نوم (أبو عبد الله) په حواله وایي: "يعني بذلك لا تتخذوا إمامين إنما هو إمام واحد" یعني تاسی دوه امامان مه نیسئ امام ایکي یو دی.[18]

- همدا راز (رب) هم د هغوی له نظره د امام څخه عبارت دی او د دی لپاره د ژبې بیلا بیل استعمالات د دلیل په توګه وړاندی کوي مثلا: رب البيت، ورب المال. ..او په همدی اساس د قرآن کریم ګڼ آیتونه تفسیروي مثلا د دی آیت:{وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لا يَنفَعُهُمْ وَلا يَضُرُّهُمْ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَى رَبِّهِ ظَهِيرًا}[19]قمي په خپل تفسیر کې وایي: د(الكافر) څخه مراد (عمر - رضي الله عنه وأرضاه) دی – والعياذ بالله – چې د أمير المؤمنين عليه السلام پر خلاف د نورو سره مرستندوی او کومکي و.[20] د قمي په نیز د(رب) څخه مراد امام یعنی علی رضی الله عنه دی. همداراز د دی آیت {وَأَشْرَقَتِ الأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا}[21] تفسیر شیعه مفسر داسې کوي: مفضل بن عمر د ابو عبد الله څخه اوریدلي چې (رب الأرض) یعني إمام الأرض، مفضل وایي چې ما ورڅخه وپوښتل کله چې: هغه راووځي نو څه به واقع شي؟ ابو عبدالله ځواب راکړ: کله چې هغه راووځي، خلک به د لمراو سپوږمی د رڼا څخه مستغني شي او د امام نور به ورته کافي شي.[22]

1. الأنوار النعمانية، في بيان النشأة الإنسانية نعمت الله الجزائرى ج2 /357.
2. التفسير والمفسرون"، (2/ 19)
3. [یس، آیة: 12.]
4. تفسير القمي: د ابراهیم قمي لیکنه 212/2 ، چاپ ځای : موسسة الامام المهدی قم ، لومړې چاپ ۱۳۳۵ه ق
5. [التوبة، آية: 12.]
6. تفسير الصافي: 324/2 د فیض کاشاني لیکنه ۱۰۹۱ هـ ق
7. [الإسراء، آية: 60.]
8. تفسير العياشي: 297/2 محمد بن مسعود العياشي وفات ۳۲۰ هـ ق تحقیق: الحاج السيد هاشم الرسولي المحلاتي
9. [الفاتحة، آية: 6.].
10. په[مجموع فتاوى شيخ الإسلام ابن تيمية: 13/236-237.].کې دی ورته ګڼ شمیر مثالونه ذکر کړي او په قوي دلائلو یې د هغه بطلان ثابت کړی.
11. [الشمس، آية: 1.]
12. تفسير القمي: 242/2، او زیاتوي چې د(النهار) څخه مراد امامان دی.
13. [الأعراف، آية: 29.].
14. تفسیر العیاشي: 12/2،د ابو النضر عیاشی لیکنه، چاپ ځای: موسسة البعثه تهران، لومړې چاپ ۱۳۲۱ه ق
15. [القلم، آية: 43.].
16. تفسير الصافي: 5/214-215،د محسن کاشاني لیکنه، د چاپ ځای:دارالکتب الاسلامیة ایران تهران ، لومړې چاپ ۱۴۱۹ه ش
17. [النحل، آية: 51.]
18. تفسير العياشي: 261/2
19. [الفرقان، آية: 55.].
20. تفسير القمي: 115/2.
21. [الزمر، آية: 69.]
22. تفسير الصافي: 331/4.

دا او دی ته ورته په سلګونو بې اساسه تفسیري اقوال د شیعه تفسیرونو له لارې د تفسیر ساحې ته را داخل شوی دي، دا په دې دلالت کوي چې شیعه تفسیرونه دتفسیر ډګر ته د ناسم تفسیر(دخیل) یو ستر لار ده.

یادونه: د لیکنې په پیل کې مې اشاره کړې وه چې د لیکنې په ترځ کې د (دخیل) یا ناسم تفسیر لاملونه قدرمنو لوستونکو سره شریک کړم چې د هغې له جملې څخه مې اسرائیلیاتو او ځینو ډلو ته اشاره وکړه له دې چې لیکنه اوږدیږي د (دخیل) نور دوه مهم لاملونه یعنې(د قرآن کریم علمي او سائنسي- تفسیر او د معاصرو سیکولارانو او بې دینانو تفسیر) – چې د (دخیل) لوی ورودي دروازې بلل کیږي ـ ته به ان شاء الله په بله راتلونکې لیکنه کې ځای ورکړو.

ماخذونه

1) تاج العروس من جواهر القاموس: محمّد بن محمّد بن عبد الرزّاق الحسيني، أبو الفيض، الملقّب بمرتضى، الزَّبيدي.چاپ ځای: دار إحياء التراث العربي ببيروت د چاپ کال: ١٩٨٤

2) المفردات في غريب القرآن – د امام راغب الأصفهاني, طبعة ١٣٨١ هـ , ١٩٦١ م , چاپ ځای: مصطفى البابي الحلبي مصر - تحقيق - محمد سعيد كيلاني.

3) الدخيل في تفسير القرآن الكريم د. عبد الوهاب فايد,لومړي چاپ 1398 هـ , 1978 م چاپ ځای: مطبعة حسان

4) الدخيل في التفسير د. ابراهيم عبد الر حمن خليفه, چاپ ځای: دار الكتاب بمصر – ١٩٨٤م

5) شرح علل الترمذي د شيخ زين الدين عبد الرحمن بن أحمد بن رجب بن الحسن، حنبلي (795هـ) ليکنه,محقق: الدكتور همام عبد الرحيم سعيد د چاپ ځای: مكتبة المنار - الزرقاء – الأردن. لومړي چاپ، 1407هـ - 1987م

6) لباب التأويل في معاني التنزيل للشيخ علاء الدين علي بن محمد بن إبراهيم بن عمر الشيحي أبو الحسن، المعروف بالخازن (741هـ)تصحيح: محمد علي شاهين د چاپ ځای:دار الكتب العلمية – بيروت لومړي چاپ 1415 هـ

7) تفسير النسفي (مدارك التنزيل وحقائق التأويل) د شيخ أبو البركات عبد الله بن أحمد بن محمود حافظ الدين النسفي (710هـ)ليکنه، تحقيق: يوسف علي بديوي د چاپ ځای: دار الكلم الطيب، بيروت. لومړي چاپ 1419 هـ - 1998 م

8) الجواهر الحسان في تفسير القرآن د أبو زيد عبد الرحمن بن محمد بن مخلوف الثعالبي (875هـ) ليکنه، تحقيق: شيخ محمد علي معوض والشيخ عادل أحمد عبد الموجود، د چاپ ځای: دار إحياء التراث العربي – بيروت. لومړي چاپ - 1418 هـ

9) جامع البيان عن تأويل آي القرآن د امام محمد بن جرير بن يزيد بن كثير بن غالب الآملي، أبو جعفر الطبري (310هـ)ليکنه، تحقيق: الدكتور عبد الله بن عبد المحسن التركي، د چاپ ځای: دار هجر للطباعة والنشر والتوزيع والإعلان. لومړي چاپ، 1422 هـ - 2001 م

10) صحيح البخاري للامام محمد بن إسماعيل أبو عبدالله البخاري الجعفي د چاپ ځای: دار طوق النجاة، لومړي چاپ1422هـ

11) الكشف والبيان عن تفسير القرآن د شيخ أحمد بن محمد بن إبراهيم الثعلبي، أبو إسحاق (427هـ) ليکنه،تحقيق: شيخ أبي محمد بن عاشور، د چاپ ځای: دار إحياء التراث العربي، بيروت – لبنان. لومړي چاپ 1422، هـ - 2002 م

12) تفسير القرآن العظيم د امام أبو الفداء إسماعيل بن عمر بن كثير القرشي البصري ثم الدمشقي (774هـ) تحقيق: سامي بن محمد سلام د چاپ ځای: دار طيبة للنشر والتوزيع، دويم چاپ 1420هـ - 1999 م

13) الدر المنثور د امام عبد الرحمن بن أبي بكر، جلال الدين السيوطي (911هـ) ليکنه، د چاپ ځای: دار الفكر - بيروت

14) إرشاد العقل السليم إلى مزايا الكتاب الكريم د امام أبو السعود العمادي محمد بن محمد بن مصطفى (982هـ) د چاپ ځای: دار إحياء التراث العربي - بيروت

15) لسان العرب، د محمد بن مكرم بن على، أبو الفضل، جمال الدين ابن منظور الأنصاري الرويفعى الإفريقى (711هـ) ليکنه د چاپ ځای: دار صادر – بيروت.دريم چاپ - 1414 هـ. او تاج العروس من شرح جواهر القاموس، د محمّد بن محمّد بن عبد الرزّاق الحسيني، أبوالزَّبيدي (1205هـ)ليکنه. د چاپ ځای: دار الهداية

16) مقالات الإسلاميين واختلاف المصلين د أبو الحسن علي بن إسماعيل بن أبي موسى الأشعري (324هـ)ليکنه. چاپ: دار فرانز شتايز، ألمانيا.دريم چاپ 1400 هـ - 1980 م.

17) الفرق بين الفرق وبيان الفرقة الناجية د أبو منصور عبد القاهر بن طاهر اسفراييني، (429هـ) ليکنه.د چاپ ځای: دار الآفاق الجديدة – بيروت دويم چاپ، 1977م.

18) الملل والنحل د أبو الفتح محمد بن عبد الكريم بن أبى بكر أحمد الشهرستاني (548هـ)ليکنه. د چاپ ځای: مؤسسة الحلبي.

19) التفسير والمفسرون د دکتور محمد السيد حسين الذهبي ليکنه، د چاپ ځای: مكتبة وهبة، القاهرة.

20) الكامل في اللغة والأدب د محمد بن يزيد المبرد، أبو العباس (285هـ)ليکنه. تحقيق:محمد أبو الفضل إبراهيم.د چاپ ځای:دار الفكر العربي – القاهرة دريم چاپ:1417 هـ - 1997 م

21) تلبيس ابليس، ابن الجوزي، المؤلف: جمال الدين أبو الفرج عبد الرحمن بن علي بن محمد الجوزي (597هـ). د چاپ ځای: دار الفكر للطباعة والنشر، بيرزت، لبنان. لومړي چاپ، 1421هـ/ 2001م

22) جمهرة اللغة د أبو بكر محمد بن الحسن بن دريد الأزدي (321هـ) ليکنه، تحقيق: رمزي منير بعلبكي دچاپ ځای: دار العلم للملايين - بيروت،لومړي چاپ 1987م

23) تهذيب اللغة د محمد بن أحمد بن الأزهري الهروي، أبو منصور (370هـ)ليکنه، د محمد عوض مرعب تحقيق د چاپ ځای : دار إحياء التراث العربي بيروت، لومړي چاپ 2001م

24) الملل والنحل د أبو الفتح محمد بن عبد الكريم بن أبى بكر أحمد الشهرستاني (548هـ)ليکنه، د چاپ ځای: مؤسسة الحلبي.

25) تفسير القمي، د ابراهيم قمي ليکنه، چاپ ځای : موسسة الامام المهدی قم، لومړې چاي ۱۳۳۵ه ق
26) تفسير العياشي،د ابو النضر عياشی ليکنه، چاپ ځای: موسسة البعثه تهران، لومړې چاب ۱۳۲۱ه ق
27) تفسير الصافي د محسن کاشاني ليکنه، د چاپ ځای:دارالکتب الاسلامية ايران تهران، لومړې چاپ ۱۴۱۹ه ش
28) طبقات الشافعية الكبرى د تاج الدين عبد الوهاب بن تقي الدين السبكي (771هـ) ليکنه،تحقيق: دكتور محمود محمد الطناحي اودکتور عبد الفتاح محمد الحلو د چاپ ځای: هجر للطباعة والنشر والتوزيع، دويم چاپ، 1413هـ
الفتاوى الكبرى د ابن تيمية تقي الدين أبو العباس أحمد بن عبد الحليم بن عبد السلام بن عبد الله الدمشقي (728هـ)ليکنه. د چاپ ځای:دار الكتب العلمية، لومړی چاپ، 1408هـ - 1987م